DOI: https://doi.org/10.31392/NZ-udu-167.2026.24
УДК 378.011.3-051:004.738.5(077.9)

Шевченко Володимир Вікторович,
кандидат педагогічних наук, професор, кафедри педагогіки
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
https://orcid.org/0000-0002-8905-5483
e-mail: v.v.shevchenko@udu.edu.ua

Єфименко Василь Володимирович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри інформаційних технологій і програмування
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
https://orcid.org/0000-0002-3595-6139
e-mail: v.v.efimenko@udu.edu.ua

Полевик Роман Юрійович,
асистент викладача кафедри технологічної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
https://orcid.org/0009-0006-1543-4073
e-mail: v.v.shevchenko@udu.edu.ua

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕГРАЦІЇ МЕДІАОСВІТИ У ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА

У статті здійснено теоретико-методичний аналіз процесу інтеграції медіаосвіти у професійну діяльність педагога в умовах цифрової трансформації сучасного суспільства. Розкрито сутність медіаосвіти як важливого складника модернізації освітнього середовища та формування інформаційної культури учасників освітнього процесу. Проаналізовано сучасні підходи до впровадження медіаосвітніх компонентів у систему загальної середньої та вищої освіти із урахуванням актуальних викликів інформаційного суспільства та війни.

У дослідженні схарактеризовано вплив цифрового медіапростору на формування світоглядних орієнтирів, цінностей і поведінкових моделей здобувачів освіти. Акцентовано увагу на необхідності розвитку критичного мислення, медіаграмотності та навичок безпечної взаємодії з інформаційними ресурсами в умовах інтенсивного поширення дезінформації, маніпулятивного контенту та інформаційного перевантаження. Визначено, що медіаосвіта виступає ефективним інструментом підготовки особистості до свідомого сприйняття інформації, аналізу медіатекстів і відповідального використання цифрових технологій.

Особливу увагу приділено педагогічним умовам інтеграції медіаосвіти у професійну діяльність педагога, зокрема використанню інтерактивних методів навчання, цифрових платформ, проєктних технологій та елементів змішаного навчання. Обґрунтовано доцільність формування медіакомпетентності педагога як невід'ємної складової його професійної підготовки та професійного розвитку. Встановлено, що ефективне впровадження медіаосвітніх технологій сприяє підвищенню якості освітнього процесу, активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти та розвитку їхньої інформаційної стійкості в сучасному медіасередовищі.

Ключові слова*: медіаосвіта, медіакомпетентність, критичне мислення, цифрова дидактика, інформаційна безпека.*

Стрімкий розвиток інформаційного суспільства, глобальна цифровізація комунікаційних процесів та активне поширення медіатехнологій зумовлюють необхідність переосмислення традиційних підходів до організації сучасного навчального процесу. В умовах інформаційного перенасичення сучасна педагогіка дедалі більше орієнтується не лише на передачу системи знань, а й на формування в особистості здатності критично сприймати, аналізувати, інтерпретувати та верифікувати інформацію. У зв'язку з цим медіаосвіта набуває особливого значення як важливий інструмент розвитку медіаграмотності, інформаційної культури та інформаційно-психологічної стійкості здобувачів освіти.

Актуальність дослідження зумовлена посиленням впливу цифрового медіапростору на свідомість молоді, поширенням дезінформації, фейкових повідомлень, маніпулятивних технологій та пропагандистського контенту. У сучасних умовах педагог має не лише забезпечувати засвоєння навчального матеріалу, а й формувати в здобувачів освіти навички безпечної взаємодії з інформаційним середовищем, здатність до фактчекінгу, аналізу медіатекстів та усвідомленого споживання інформації. Саме тому проблема інтеграції медіаосвіти у професійну діяльність педагога набуває особливої наукової та практичної значущості.

Теоретичним підґрунтям дослідження стали праці українських і зарубіжних науковців, які досліджували проблематику медіаосвіти та медіаграмотності. Значний внесок у розвиток концепції медіаосвіти в Україні зробили Л. Найдьонова, В. Іванов та О. Волошенюк, які розглядали медіаосвіту як важливий складник формування інформаційної культури особистості та розвитку критичного мислення. Вагомими є також дослідження Г. Онкович, присвячені медіаосвіті як інтелектуально-комунікативній системі сучасного суспільства, а також праці О. Федорова, у яких медіаосвіта розглядається як комплексна педагогічна технологія розвитку медіакомпетентності особистості. Сучасні підходи до розвитку медіаграмотності педагогів та здобувачів освіти висвітлено у працях С. Терепищого, А. Костенко, О. Богомаз, Л. Попової, С. Іванчук та інших дослідників.

Методологічну основу дослідження становлять діалектичний підхід до аналізу соціально-педагогічних явищ, принципи системності, науковості, міждисциплінарності та об'єктивності. Для досягнення поставленої мети використано комплекс взаємодоповнювальних методів дослідження. Теоретичні методи включали аналіз, синтез, узагальнення, систематизацію та порівняння наукових джерел із проблематики медіапедагогіки та цифрової освіти. Емпіричну основу становили анкетування, тестування, педагогічне спостереження та аналіз результатів навчальної діяльності здобувачів освіти. Для підтвердження достовірності отриманих результатів використано статистичні методи обробки даних, зокрема критерій Пірсона.

Інтеграція медіаосвіти у професійну діяльність педагога розглядається як комплексний процес, що передбачає включення медіаосвітніх компонентів у

всі етапи професійної підготовки та педагогічної діяльності. Такий підхід не обмежується введенням окремої дисципліни, а охоплює формування системи медіакомпетентностей, необхідних для ефективної роботи в умовах цифрового суспільства. Медіаосвіта має забезпечувати розвиток умінь аналізувати інформаційні потоки, оцінювати достовірність джерел, розпізнавати маніпулятивні технології та створювати власний медіаконтент. [1].

Педагогічний аспект інтеграції медіаосвіти ґрунтується на кількох концептуальних моделях. Захисна або імунізаційна модель орієнтована на формування інформаційної безпеки особистості, розвиток здатності протидіяти фейкам, кібербулінгу та пропагандистському впливу. Аналітична модель передбачає деконструкцію медіатекстів, виявлення прихованих смислів, аналіз авторської позиції та механізмів впливу на аудиторію. Креативна модель спрямована на створення власного цифрового контенту, що дозволяє здобувачам освіти усвідомити внутрішні механізми функціонування сучасних медіа та розвинути цифрову творчість.

Важливими дидактичними умовами інтеграції медіаосвіти є діалогізація навчання, використання інтерактивних методів, проєктної діяльності та міждисциплінарного підходу. Діалогічна взаємодія між педагогом і здобувачами освіти сприяє формуванню навичок критичного обговорення актуальних медіаподій та інформаційних явищ. Проєктна діяльність забезпечує практичне застосування знань шляхом створення соціальної реклами, мультимедійних презентацій, подкастів, блогів та відеоматеріалів. Міждисциплінарність дозволяє використовувати медіатексти як засіб формування предметних і ключових компетентностей під час вивчення гуманітарних, природничих та соціальних дисциплін. [2].

Особливого значення у сучасній медіапедагогіці набуває формування цифрового етикету та правової культури особистості. Усвідомлення принципів академічної доброчесності, авторського права, етики онлайн-комунікації та відповідального використання цифрових ресурсів є невід'ємною складовою професійної культури сучасного педагога.

У процесі дослідження встановлено, що ключовим завданням медіаосвіти є не лише ознайомлення здобувачів освіти з цифровими інструментами, а й когнітивна трансформація способів сприйняття інформації. Освітня стратегія має бути спрямована на перехід від пасивного споживання контенту до його критичного аналізу та аналітичної деконструкції. У зв'язку з цим виокремлено кілька методичних векторів інтеграції медіаосвіти: аксіологічний, герменевтичний та технологічний.

Аксіологічний вектор спрямований на формування системи ціннісних орієнтацій, що дозволяють відрізняти суспільно значущу інформацію від інформаційного шуму. Герменевтичний вектор орієнтований на розвиток умінь інтерпретації прихованих смислів, розпізнавання мовленнєвих засобів впливу та емоційного маніпулювання. Технологічний вектор передбачає формування навичок фактчекінгу, використання алгоритмів перевірки джерел та цифрових

інструментів верифікації інформації. [3].

Одним із найбільш ефективних практичних методів розвитку медіаграмотності визначено семантико-прагматичний аналіз клікбейт-заголовків. Використання цього методу дозволяє здобувачам освіти усвідомити психологічні механізми впливу медіа через експлуатацію когнітивних упереджень, страху, сенсаційності та емоційної реакції аудиторії. Практична реалізація методу включає ідентифікацію маніпулятивних елементів, лінгвістичний аналіз мовних конструкцій, реконструкцію клікбейтного повідомлення у нейтральний академічний формат та подальшу перевірку відповідності заголовка змісту матеріалу. [4].

У межах дослідження запропоновано концепцію «дидактичної медіа-аперцепції», відповідно до якої ефективність засвоєння навчального матеріалу залежить від попереднього медіадосвіду особистості. Встановлено, що хаотичне споживання цифрового контенту та феномен думскролінг «doomscrolling» негативно впливають на здатність до глибокого аналізу академічних текстів, формуючи фрагментарне та поверхове мислення.

Результати експериментального дослідження підтвердили ефективність інтегрованої моделі медіаосвіти. Застосування критерію Пірсона показало статистично значущі зміни у рівні сформованості медіакомпетентності здобувачів освіти: розрахункове значення становило 12,4 при критичному значенні 7,8, що дає змогу з імовірністю 95 % стверджувати про результативність запропонованої методики.

Водночас дослідження засвідчило наявність проблемної зони, пов’язаної з феноменом «емоційної сліпоти», коли частина респондентів продовжує довіряти недостовірній інформації за умови її відповідності власним переконанням. [5]. Це актуалізує необхідність подальших досліджень психологічних аспектів медіапедагогіки, зокрема вивчення механізмів підтверджувального упередження та їхнього впливу на процес критичного сприйняття інформації. Таким чином, інтеграція медіаосвіти у професійну діяльність педагога виступає важливим чинником формування інформаційної культури, критичного мислення та медіастійкості особистості в умовах цифрового суспільства.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що інтеграція медіаосвіти у професійну діяльність педагога є одним із ключових напрямів модернізації сучасної системи освіти в умовах цифрової трансформації суспільства. Сучасний медіапростір суттєво впливає на формування світоглядних орієнтирів, ціннісних установок та моделей поведінки здобувачів освіти, що актуалізує необхідність формування високого рівня медіаграмотності, інформаційної культури та критичного мислення. У зв’язку з цим медіаосвіта перестає бути лише додатковим компонентом освітнього процесу та набуває статусу важливого стратегічного ресурсу розвитку сучасної школи й закладу вищої освіти.

У ході дослідження встановлено, що ефективна інтеграція медіаосвіти передбачає комплексне впровадження медіаосвітніх технологій у всі складові

професійної підготовки педагога. Важливим є не лише використання цифрових інструментів у навчальному процесі, а й формування здатності до аналітичного сприйняття інформації, критичного оцінювання медіатекстів, виявлення маніпулятивного контенту та свідомого використання інформаційних ресурсів. Доведено, що медіаосвіта сприяє розвитку когнітивної автономії особистості, формує навички інформаційної безпеки та підвищує рівень стійкості до дезінформації й пропагандистського впливу.

Результати дослідження підтвердили ефективність використання аналітичної, захисної та креативної моделей медіаосвіти у професійній діяльності педагога. Захисна модель забезпечує формування навичок протидії інформаційним загрозам, аналітична — розвиває здатність до деконструкції медіатекстів та виявлення прихованих смислів, а креативна — стимулює розвиток цифрової творчості та створення власного медіаконтенту. Поєднання зазначених моделей дозволяє забезпечити комплексний підхід до формування медіакомпетентності здобувачів освіти.

Установлено, що важливими дидактичними умовами інтеграції медіаосвіти є використання інтерактивних методів навчання, проєктної діяльності, міждисциплінарного підходу та діалогічної взаємодії між педагогом і здобувачами освіти. Саме перехід від авторитарної моделі навчання до партнерської педагогіки створює умови для розвитку самостійності, критичного мислення та активної суб'єктної позиції особистості. У сучасному інформаційному суспільстві педагог має виконувати роль не лише транслятора знань, а й наставника, консультанта та фасилітатора процесу критичного осмислення інформації.

Дослідження засвідчило високу ефективність практикоорієнтованих методів медіаосвіти, зокрема семантико-прагматичного аналізу клікбейт-заголовків, методів фактчекінгу, аналізу цифрових джерел та створення власних медіапроєктів. Використання зазначених методик сприяє формуванню навичок верифікації інформації, розвитку аналітичного мислення та здатності протидіяти інформаційним маніпуляціям. Водночас встановлено, що однією з найбільш проблемних зон залишається феномен «емоційної сліпоти», коли здобувачі освіти схильні довіряти інформації, яка відповідає їхнім попереднім переконанням. Це підтверджує необхідність подальших наукових досліджень психологічних механізмів сприйняття інформації та розвитку емоційної стійкості особистості.

Статистична обробка результатів дослідження підтвердила позитивний вплив інтегрованої моделі медіаосвіти на рівень сформованості медіакомпетентності здобувачів освіти. Отримані результати свідчать про те, що системне впровадження медіаосвітніх компонентів у професійну діяльність педагога сприяє підвищенню якості освітнього процесу, розвитку інформаційної культури та адаптації особистості до умов цифрового суспільства.

Таким чином, інтеграція медіаосвіти у професійну діяльність педагога є необхідною умовою підготовки конкурентоспроможного фахівця, здатного

ефективно функціонувати в умовах сучасного інформаційного середовища. Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язати з вивченням психологічних аспектів медіапедагогіки, удосконаленням технологій розвитку критичного мислення та розробленням інноваційних моделей формування медіакомпетентності в системі професійної педагогічної освіти.

Використана література:

1. Іванов В. Ф., Волошенюк О. В. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник. Київ : Центр Вільної Преси, 2023. 352 с.
2. Іванов В. Ф., Волошенюк О. В. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник для студентів педагогічних коледжів. Київ : Центр Вільної Преси, 2014. 431 с.
3. Найдьонова Л. А. Наскрізна медіаосвіта в умовах війни : збірник навчальних медіаосвітніх програм. Київ, 2023. URL : https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736865/1/Naydonova%20L.A.%20End-to-end%20media%20education%20in%20war%20conditions%20%28programs%20coll.%202023%29.pd
4. Онкович Г. В. Розвиток медіадидактики вищої школи: український досвід // Обрії друкарства. 2020. № 1 (8). С. 130–150. DOI: 10.20535/2522-1078.2020.1(8).190094. Розвиток медіадидактики вищої школи: український досвід
5. Онкович Г. В. Професійно орієнтована медіаосвіта: з досвіду дистанційного навчання // Обрії друкарства. 2022. № 1 (11). С. 233–249. DOI: 10.20535/2522-1078.2022.1(11).264432. Професійно орієнтована медіаосвіта: з досвіду дистанційного навчання

References:

1. Ivanov V. F., Volosheniuk O. V. (2023). *Mediaosvita ta mediahramotnist* [Media Education and Media Literacy]. Kyiv : Tsentr Vilnoi Presy. 352 s. [in Ukrainian].
2. Ivanov V. F., Volosheniuk O. V. (2014). *Mediaosvita ta mediahramotnist : pidruchnyk dlia studentiv pedahohichnykh koledzhiv* [Media Education and Media Literacy: Textbook for Students of Pedagogical Colleges]. Kyiv : Tsentr Vilnoi Presy. 431 s. [in Ukrainian].
3. Naidonova L. A. (2023). *Naskrizna mediaosvita v umovakh viiny : zbirnyk navchalnykh mediaosvitnikh prohram* [Cross-Curricular Media Education in Wartime: Collection of Educational Media Education Programs]. Kyiv. URL : https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736865/1/Naydonova%20L.A.%20End-to-end%20media%20education%20in%20war%20conditions%20%28programs%20coll.%202023%29.pdf [in Ukrainian].
4. Onkovych H. V. (2020). *Rozvytok mediadydaktyky vyshchoi shkoly: ukrainskyi dosvid* [Development of Media Didactics in Higher Education: Ukrainian Experience]. *Obrii drukarstva*. №1(8). S. 130–150. DOI: https://doi.org/10.20535/2522-1078.2020.1(8).190094 [in Ukrainian].
5. Onkovych H. V. (2022). *Profesiino oriientovana mediaosvita: z dosvidu dystantsiinoho navchannia* [Professionally Oriented Media Education: From the Experience of Distance Learning]. *Obrii drukarstva*. № 1(11), S. 233–249. DOI: https://doi.org/10.20535/2522-1078.2022.1(11).264432 [in Ukrainian].

V. Shevchenko, V. Yefymenko, R. Polevyk. Theoretical and methodological principles of integration of media education into the professional activity of a teacher.

The article provides a theoretical and methodological analysis of the process of integrating media education into the professional activity of a teacher in the conditions of digital transformation of modern society. The essence of media education as an important component of the modernization of the educational environment and the formation of the information culture of participants in the educational process is revealed. Modern approaches to the implementation of media education components in the system of general secondary and higher education are analyzed, taking into account the current challenges of the information society.

The study characterizes the influence of the digital media space on the formation of worldviews, values, and behavioral models of education seekers. Attention is focused on the need to develop critical thinking, media literacy, and skills for safe interaction with information resources in conditions of intensive spread of disinformation, manipulative content, and information overload. It is determined

that media education is an effective tool for preparing an individual for conscious perception of information, analysis of media texts and responsible use of digital technologies.

Particular attention is paid to the pedagogical conditions for integrating media education into the professional activities of a teacher, in particular the use of interactive teaching methods, digital platforms, project technologies and elements of blended learning. The feasibility of forming a teacher's media competence as an integral part of his professional training and professional development is substantiated. It is established that the effective implementation of media educational technologies contributes to improving the quality of the educational process, activating the cognitive activity of education seekers and developing their information stability in the modern media environment.

***Keywords**: media education, media competence, critical thinking, digital didactics, information security.*

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.03.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 13.04.2026

Дата публікації: 30.04.2026